

İŞSİZLİĞİN DİĞER ADI: CARİ AÇIK

2002 sonundan bu yana kartopu gibi büyüyen cari açık, 2006'da 31,5 milyar dolara çıkarak 390 milyar dolar civarındaki gayri safi milli hasılanın (GSMH) yüzde 8.1'ine ulaştı.

AKP'nin iktidar olduğu Kasım 2002'den Ocak 2007'ye kadar geçen 50 ayda cari açık 81.4 milyar dolara çıktı. 50 aylık dış ticaret açığı ise 115 milyar doları aştı.

İSMMMMO için Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı ve TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanan **“Cari Açık Ne Kadar Tehlikeli”** başlıklı raporda, milli gelire oranı yüzde 4'leri aştığında “kriz yaratır” değerlendirmesi yapılan, bugün ise yüzde 8'e ulaşan cari açığın son 5 yıldaki gelişimi ve yarattığı riskler masaya yatırıldı. Buna göre;

doğrudan yatırımlar son iki yıldır hızla artarak cari açıkla ilgili endişeleri azalttı. Ancak çoğunluğunun ülkeye özelleştirme ve şirket satın almaları nedeniyle geldiği düşünüldüğünde, 2008 yılı için tablonun pek parlak olmadığını görüyoruz. Raporda AKP iktidarı döneminde 20 milyar doları 2006 yılında olmak üzere 50 aylık dönemde 36 milyar dolar doğrudan yabancı yatırım geldiğini ancak bu dönemde sıcak para olarak adlandırılan portföy yatırımlarının da ağırlığını koruduğunu gösteriyor. Verilere göre son 50 ayda Türkiye'ye net giren sıcak para 34.5 milyar dolar.

TÜRMOB Genel Başkan Yardımcısı ve İSMMMMO (İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası) Başkanı **Yahya Arıkan**, hükümete konjoktör değişmeden önlem alması yönünde çağrı yaptı. Cari açığın kontrol altına alınabilmesi ve sürdürülebilir büyüme yakalanabilmesi için öncelikle ithalatın kontrol altına alınması ve sanayinin canlandırılması gerektiğini ifade ederek şu değerlendirmeyi yaptı: **“ÖTV ve Gümrük Vergisi'nin ödenmemesi nedeniyle dâhilde işleme konusu malın maliyetinin düşmesi fiyat yönünden Türk üreticisine uluslararası piyasalarda rekabet edebilme olanağı veriyor. Ancak yerli üretici, dâhilde işleme rejimi kapsamında vergisel avantajların sağladığı haksız fiyat rekabeti altında eziliyor. Türkiye'de dâhilde işleme rejimi uygulamasında yaşanan en önemli sorun; ithal aşamasında vergi finansmanı yapılmadan ithal edilen eşyadan üretilen ürünlerin Türkiye içinde satışının gerçekleştirilmesi nedeni ile rekabet ve vergisel finansman avantajının sağlanmasıdır. Türkiye bunun için bir an önce önlem almalıdır. Bu yerli sanayi için yaşamsal bir sorundur.”**

İthal edilen girdilerin yerli sanayici tarafından araştırma ve geliştirmeye dayalı olarak üretiminin gerçekleştirilmesi gerektiğine dikkat çeken Arıkan **“Bu sürece katkı sağlayacak doğrudan yabancı sermaye girişi önemli ve anlamlı olabilir. Doğrudan yabancı sermayenin otel, hastane vb... gibi alanlara yönelmesi yatırımın yapıldığı ülke ekonomisine katkısı belirtilen yönde sınırlı olacaktır. Türkiye'nin üretimin artırılmasında ve cari işlemler açığının azaltılmasında temel unsurun Araştırma-Geliştirme olduğunu anlaması zorunludur”** dedi.

En büyük risk özel sektörde

Raporda, **“Türkiye'yi bekleyen seçimin yarattığı belirsizlik ödemeler dengesinde yaşanacak sıkıntıyı en fazla özel sektörün yaşayacağını gösteriyor”** saptamasına yer

verildi. 50 ayda özel sektörün yurtdışından net olarak 35 milyar dolar borçlanması özel sektörün kurdaki dalgalanmaya karşı oldukça riskli bir duruma soktuğuna işaret ediliyor. Özel kesimin son 5 yılda brüt 81 milyar dolar net 33.5 milyar doları aşan net borçlanma yaptığı kaydedilen raporda, kurdaki dalgalanmanın özel sektörü sıkıntıya sokabileceğine işaret edildi. Raporda, Türkiye'nin yeni bir ödemeler kriziyle karşı karşıya kalmaması için hükümetin sıkıntı yaratma ihtimali yüksek olan çözümler bulmak zorunda olduğu vurgulandı. Buna göre atılması gereken adımlar şöyle:

- Dahilde işleme rejimi uygulamasında yerli sanayinin aleyhine olan haksız rekabetin bir an önce önlenmesi amacıyla önlemler alınması.

- Aşırı değerli YTL'de küçük çaplı düzeltmeler
- Sıkı maliye politikası
- Vergi düzenlemeleri
- Kredi maliyetlerinin düşürülmesi.

Açığın finansmanında son iki yıldır etkili olan doğrudan yatırımlar, ülkeye giren sıcak paradan daha az riskli olması nedeniyle kriz korkularını azaltıyor. Ancak bu girişlerden büyük bir bölümünün bir kereye mahsus olduğu dikkate alındığında cari açığın finansmanı sıkıntı yaratabilecek.

- Hükümetin iktidara geldiği Kasım 2002'de yıllık bazda 6.2 milyar dolar olan dış ticaret açığı verilirken 2006 yılı sonunda tam 40 milyar dolar oldu. Bu rakama bavul ticaretinde eklendiğini hatırlatmakta fayda var.

(milyon dolar)	2006	Kasım02–Ocak07 AKP'nin 50 ayı
CARİ AÇIK	-31.460	-81.371
Dış ticaret açığı	-40.063	-115.294
İhracat	91.689	297.250
İthalat	-131.752	-412.544
Hizmetler dengesi	13.538	52.837
- Turizm gelirleri	14.110	54.492
- Diğer hiz. Gelir	-572	-1.655
Gelir dengesi	-6.622	-24.472
Cari transferleri	1.687	5.558

- Dış ticaret açığı Cumhuriyet tarihinin rekorunu kıran cari açığın en önemli nedeni. AKP hükümetinin göreve geldiği Kasım 2002'de devraldığı son bir yıllık cari açık faturası sadece 417 milyon dolardı. Aralık 2002'de ilk büyük şok yaşandı ve bir aylık cari açık 1.3 milyar dolar olarak açıklandı. Bu eğilim sonraki aylar ve yıllarda hızlandı. Kartopu gibi büyüyen cari açık, 2003 sonuna gelindiğinde 8 milyar doları, 2004'te 15.6 milyar doları, 2005'te 22.7 milyar doları aşmış 2006'da ise 31,5 milyar dolar olmuştu.

Bu rekor cari açık, 2006 yılında 390 milyar dolar civarında gayri safi milli hasıla (GSMH) üreten Türkiye ekonomisinde açığın GSMH'ye oranının yüzde 8.1'lere ulaştığını gösteriyor.

50 ayda GSMH'nin üzerinde ithalat yapıldı

- AKP'nin göreve geldiği dönemden Ocak 2007'ye kadar olan 50 aylık dönemde açık katlanarak büyüdü. Aralık 2002-Ocak 2007 arasındaki dönemde Türkiye tam 81 milyar 371 milyon dolarlık cari açık üretti. Söz konusu dönemde 297.3 milyar dolarlık ihracat yapan Türkiye ekonomisi 412.5 milyar dolarlık ithalat yaptı.

Bir başka deyişle Türkiye ekonomisinin bu yıl tahmin edilen 390 milyar dolarlık gayri safi milli hasılasının bile üzerinde ithalat yapıldı. Yapılan hesaplama göre 50 aylık dış ticaret açığı ise 115.3 milyar dolar oldu.

Bu rakamlar tasarruf açığının yurtdışından borç alınarak nasıl karşılandığını da gözler önüne seriyor. Türkiye son 4 yıldır yurtdışındaki tasarrufları çok hızlı tüketiyor.

- Cari açığın rekor seviyeye ulaşmasının 3 temel nedeni; düşük kur, büyüme ve yüksek enerji fiyatları. Veriler son 27 yıldır büyümenin cari açık verildiği dönemlerde arttığını gösteriyor. Örneğin 1981-1987 arasındaki 7 yıllık dönemde verilen cari açık yüzde 3.8-9.8 arasında yıllık büyüme olarak geri dönmüş. Aynı şekilde 1994 krizi sonrasındaki 4 yıllık dönem ve 2001 krizi sonrasındaki dönem. Sözkonusu dönemlerin hepsinde Türkiye cari açık pahasına yüksek büyümeleri yakaladı. Siyasiler bu dönemlerde büyümeyi sağlayarak 'güçlüyüz' mesajı vermeyi tercih ettiler.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın şubat ayı içinde 'cari açık yığının kamçısıdır' açıklaması da seçim yılında hükümetin dev cari açıklarla yüksek büyümeden vazgeçmeyeceği yorumlarını haklı çıkardı.

- Dünyada oluşan enerji fiyatlarını kabullenmek zorunda kalan Türkiye'nin büyüyen sanayisi, artan otomobilleri ve çoğalan nüfusuyla enerji talebi her geçen yıl artıyor. Ancak fiyatları 60 dolar düzeyinde bulunan yönü hiçbir dönemde belli olmayan enerji fiyatları cari açığı yükselten unsurlardan biri olmaya devam edecek görünüyor.

- YTL'de olası bir değer kaybı büyümeyi de frenleyeceği için seçim yılında hükümetin cari açığı durdurmak ya da en azından düşürmek için bu silahı da kullanmayacağını gösteriyor.

CARI AÇIK NE ZAMAN TEHLİKELİ?

Açığın milli gelire oranı yüzde 4'leri aşması durumunda Türkiye krize sürüklenir denilirken oran yüzde 8'e çıkmasına karşın kriz yaşanmaması, denklik hesabı olan ödemeler bilançosunun diğer cephesinde yani açığın nasıl finanse edildiğinde gizli.

(milyon dolar)		Kasım02-Ocak07
AÇIĞIN FİNANSMANI	2006	AKP'nin 50 ayı
FİNANS HESAPLARI	34.619	73.159
1. Doğrudan yatırımlar	19.234	36.259
2. portföy yatırımları	7.349	34.501
3. Diğer yatırımlar	14.150	33.922
4. Rezerv varlıklar	-6.114	-31.523
NET HATA NOKSAN	-3.159	8.212

Kaynak: T.C.M.B.

Türkiye son iki yıl dışında, cari açığını sıcak para (kısa vadeli portföy yatırımları) ile finanse ediyordu. 2003 yılında 8 milyar dolarlık cari açığın yaklaşık 2.5 milyar doları (% 30) sıcak para sayesinde finanse edildi. Açığın 15.6 milyar dolara çıktığı 2004 yılında ise sıcak para girişi 13.4 milyar dolar oldu. Geçen yıl giren sıcak para miktarı ise 7.4 milyar dolara kadar düştü. Bu düşüşte rol oynayan en önemli etken ise doğrudan yatırım için gelen yabancı yatırımlardı. Bir başka deyişle doğrudan sermaye girişi sıcak paraya olan iştahı azalttı.

YABANCI BANKA-ŞİRKET ALIYOR, DOĞRUDAN YATIRIM REKOR KIRIYOR

(milyon dolar)	Ara.02	2003	2004	2005	2006	Oca.07	AKP'nin 50 ayı
Türkiye'den yurtdışına yapılan doğrudan yatırım	-86	-499	-859	-1.078	-934	-1.050	-4.506
Yabancıların yurtiçine yaptığı doğrudan yatırım	55	1.752	2.883	9.801	20.168	6.106	40.765
Net doğrudan yatırım girişi	-31	1.253	2.024	8.723	19.234	5.056	36.259

Yabancılara kapıların ardına kadar açılmasına karşın 1990'larda yılda ortalama 1 milyar dolar yatırım çekebilen Türkiye, son iki yıldır yabancı yatırımcının deyim yerindeyse akınına uğruyor. Bu yatırımlar, genellikle ülkeye sıfırdan sanayi yatırımı yapmak için değil şirket evlilikleri ya da satın almalar şeklinde giriyor. Ağırlık ise banka, sigorta ya da aracı kurum almak için girerken ilgi çeken bir diğer sektör perakende mağazacılık oluyor.

Türkiye'nin genç nüfus potansiyelini 'değerlendirmeye' dönük olan bu yatırımlar sayesinde 2004 yılında Türkiye'ye 2 milyar dolarlık giriş sağlanırken rakam 2005 yılında 8.7 milyar dolara geçen yıl da 19.2 milyar dolara fırladı. Bu rakamlar Türkiye'nin kuruluşundan bu yana gördüğü en yüksek yabancı doğrudan yatırım girişi oldu.

Güçlü doğrudan yatırım girişi, ekonomileri allak bullak eden sıcak para girişine göre ülkelerin kriz riskini azalttığı için hem cari açığı büyük olmasına karşın endişe duyulmasını engelliyor hem de büyümeyen ekonominin önemli bir nedeni oluyor.

- Türkiye'nin açığın finansmanında kullandığı bir diğer kalem ise banka ve reel kesimin yurtdışından kullandığı krediler.

Şirketler kesimi	Ara.02	2003	2004	2005	2006	Oca.07	AKP'nin 50 ayı
- Kullanım (uzun vade)	1.243	10.791	14.762	21.058	32.290	1.305	81.449
- Geri ödeme (uzun vade)	-1.187	-10.057	-9.994	-11.116	-14.042	-1.315	-47.711
- Net kullanım (uzun vade)	56	734	4.768	9.942	18.248	-10	33.738
- Kısa vade	-79	288	341	367	506	-93	1.330
Şirketler kesimi topl.	-23	1.022	5.109	10.309	18.754	-103	35.068

Kriz sonrasında kartopu gibi büyüyen yurtdışı kredi kullanımı özel ve kamu şirketler kesiminde son AKP döneminde 81.5 milyar dolara yaklaştı. Buna karşılık şirketler kesimi bu kredilerin 47.7 milyar dolarını geri ödedi. Bir başka deyişle şirketler yurtdışından Aralık 2002'den Ocak 2007 sonuna kadar geçen **50 aylık dönemde net 33.7 milyar dolar borçlanma yaptı**. Bu rakam sadece uzun vadeli krediler için geçerli. Bu rakama, kısa vadeli 1.3 milyar dolarlık borcu da eklersek şirketler kesiminin son 5 yılda yurtdışından yaptığı borçlanmanın 35 milyar doları aştığı görülüyor.

Banka kesimi kredileri	Ara.02	2003	2004	2005	2006	Oca.07	AKP'nin 50 ayı
- Kullanım (uzun vade)	349	1.387	3.514	8.894	12.337	461	26.942
- Geri ödeme (uzun vade)	-162	-1.427	-1.153	-2.350	-2.572	-43	-7.707
- Net kullanım (uzun vade)	187	-40	2.361	6.544	9.765	418	19.235
- Kısa vade	208	2.015	3.347	2.704	-3.952	-285	4.037
Bankalar toplamı	395	1.975	5.708	9.248	5.813	133	23.272

Bankalar kesiminde de durum farklı değil. 26.9 milyar dolarlık kredi kullanıp 7.7 milyar dolar geri ödeme yapan bankaların yurtdışından aldığı net uzun vadeli borç 19.2 milyar dolar. Yani şirketler kesimi ve bankalar yurtdışında 54 milyar doları aşan net borçlanma yaptılar.

Özetle; gerek bankalar gerekse şirketler kesiminin yurtdışından aldığı döviz kredileri özellikle dalgalanmalarda neden özel sektörün **yüreğinin ağzına geldiğini** gösteriyor. Çünkü kamu kesimi son iki yıldır doğrudan yabancı yatırımlarla açığın finansmanına katkıda bulunurken (eskiden devlet Hazine bonusu ve devlet tahviline yüksek faiz verip sıcak parayla cari açığını finanse edebiliyordu) özel sektör ağırlıklı olarak 1 yıl 1 ay vadeli sendikasyonlarla açığın kapatılmasına katkıda bulunuyor. Bu da artık kur riskinin kamuyu değil özel sektörü daha fazla ilgilendirir hale geldiğini gösterir.

Son dönemde dünya piyasalarındaki dalgalanmalara daha sert tepkiler veren Türk ekonomisinde yaşanacak olası bir kırılma ya da keskin dalgalanmalar özel sektörün tüm dengelerini bozabilir. Bu da yaşanabilecek krizlerde en ağır darbeyi özel sektörün alması anlamına gelir.

ULUSLARARASI KONJOKTÖR DEĞİŞMEDEN ÖNLEM ALINMALI

- İlk olarak cari açığın en önemli nedeni olan ithalatın kısılıp ihracatın artırılması ve ihracat artırılırken de yerli girdi kullanımının yükseltilmesi gerekiyor. 2006 sonu itibariyle 40 milyar dolara ulaşan dış ticaret açığında bu yıl küçük çaplı bir daralma bekleniyor ancak bu derde derman olacak oranda bir daralma olmayacak.

- Dahilde İşleme Rejimi uygulaması kapsamında ihracat amacıyla yapılan ithalatta vergi muafiyetleri – vergisel avantajlar- söz konusudur. Örneğin çorap üreticisi bir firma dâhilde işleme izin belgesi sahibi ise; gümrükte ithalat esnasında oluşan KDV, ÖTV ve Gümrük Vergisi’ni ödememekte, teminat karşılığı ertelemektedir. İhracatın gerçekleşmesiyle de teminat çözülmekte ve geri alınmaktadır. Aynı durumda olan;

Yerli iplik üreticisi ise yurtiçinden veya DİİB olmaksızın yurtdışından çorap üretmek amacıyla girdi temin ettiğinde KDV, ÖTV ve Gümrük Vergisi gibi vergileri ödemektedir. Bu vergilerden sadece KDV’yi faaliyet konusu ürünü ihraç ettiğinde indirim yoluyla gideremediğinde iade almaktadır.

- İthalat aşamasında gümrükte ödenmesi gereken KDV, ÖTV ve Gümrük Vergisi, Toplu Konut Fonu vb... ödenmeyip teminata bağlanmak suretiyle vergisel avantaj sağlanmakta ve ilgili sektörde faaliyette bulunan diğer firmalara karşı rekabet üstünlüğü sağlanmakta,
- Gerek ithalat aşamasında ve gerekse yurtiçi alımlarda KDV yüklenimi olmadığı için belge kapsamında taahhüt edilen ihracat nedeniyle özellikle KDV iadesi işlemi bu firmalar için gerçekleşmemekte ve dolayısıyla YMM Raporu düzenlenmesi ve buna bağlı olarak oluşan ücret maliyetine katlanılmamakta,
- Şartlı muafiyet sistemine dayalı olarak gerçekleşen ithalatta ertelenen vergiler nedeniyle gümrük idaresine ertelenen vergi tutarı kadar sunulan teminat mektupları nedeniyle yüklenilen teminat mektubu komisyon bedeli bu firmalar için finansman gideri oluşturmaktadır. Eğer belge kapsamında indirimli teminat uygulamasından yararlanan bir firma ise ithalat aşamasında doğan verginin %1 , %5 ve %10’u tutarında bir teminat verilmesi nedeniyle ayrıca bir vergisel finansman imkânı doğmakta,
- Sadece geri ödeme sisteminde şartlar nedeniyle önceden belli bir süre – Belge süresi ile sınırlı olarak – bir finansman yükü altına, girilmekte,
- KDV dışındaki ÖTV ve Gümrük vergisinin ödenmemesi nedeniyle Dâhilde İşleme konusu malın maliyeti düşmekte, dolayısıyla fiyat yönünden uluslararası piyasalarda rekabet edebilme olanağı elde edilebilmektedir. Ancak, bu rejim hükümleri kapsamında işlem

gerçekleştiremeyen bir firma ile örneğin; çorap üreticisi firma, ithal ettiği iplik nedeniyle ithalat aşamasında,

- KDV, ÖTV, Gümrük Vergisini ödeyerek ithalatı gerçekleştirmekte dolayısıyla bu vergiler nedeniyle bir finansman ihtiyacı doğmakta, KDV 'sini indirim konusu yapmasına rağmen, diğer vergilerin ithal edilen malın maliyetine dâhil edilmesi nedeniyle uluslararası piyasalarda rekabet şartları olumlu olarak gerçekleşmemektedir. Ayrıca imalatçı–ihracatçı statüsüne sahip ihracatçıların i ve gerekse ihraç kaydıyla mal ihraç eden ihracatçıların ihracat sürecinde yüklendiği ve indirim yoluyla gideremediği KDV'sini ihracattan sonra iade alabilmelerine rağmen ancak bu durumda KDV iadesi nedeniyle düzenlenmesi gereken belge ve bilgiler nedeniyle, zaman kaybına,
- İade nedeniyle düzenlenmesi gereken YMM Raporu ve buna bağlı olarak YMM İade Raporu bedeline katlanması söz konusu olmaktadır.

- İthalatı yavaşlatmak için iç talebi kontrol altında almak, talep kısıcı önlem gerekiyor. Hükümet seçim yılında böyle bir yol seçer mi bilinmez ama talep daraltılması büyümeden fedakarlık demek. Öte yandan aşırı değerli YTL ithalatı ucuz ihracatı pahalı hale getiriyor. Kurun bu yapıyla dış ticarete devamlılık sağlamak kolay görünmüyor. Ayrıca aşırı değerli kur, Türkiye'nin gelen turist açısından yavaş yavaş pahalı ülke olmaya başlaması anlamına da geliyor.

- İç talebi kontrol altına almak, ihracatın önünü açıp ithalatın hızlı gidişini durdurmak ve turizmde rekabet isteyen ekonomi yönetiminin 'sıkı maliye politikası' uygulaması, vergilerde ayarlama yapılması zorunlu. Ancak vergide ince ayarda şu iki unsur gözönünde tutulmalı;

1. Sanayinin rekabet gücünü artırıcı, istihdam yükünü azaltıcı vergi indirimleri ki hükümet bu konuda bazı çalışmalar yapıyor.
2. Tüketimi artıran kalemler üzerinde vergi ayarlamaları yapılmalı.. Lüks tüketimde vergilerin birkaç puan artırılması.

Bu iki adım yurtiçinde maliyetleri düşürerek üreticilerin desteklenmesini sağlayacak harcama kalemlerinde yapılacak vergi artırımları da iç talebi daraltılması yoluyla tüketimin (iç talep) kısılmasına fırsat verecek.

- Maliye politikasının yanında kurda ılımlı bir dalga yaratılarak YTL'nin değer kaybına izin verilmesi, dış ticarete Türkiye'nin diğer ülkelerle rekabette elini güçlendirecektir. Kurda tedrici yükseliş Merkez Bankası'nın rezervlerini artırması yoluyla gerçekleştirilebilir. Böylece piyasaya yurtdışından giren sıcak para ve doğrudan yabancı sermaye girişinin yarattığı kurdaki düşüş yönündeki baskı piyasaları fazlaca endişelendirmeden emilmiş olur.

- Merkez Bankası'nın piyasada biriken dövizi çekmesi ve bunu piyasaya hissettirmesi kurların küçük çaplı yükselişini sağlayacak en ılımlı çözüm gibi görünüyor. Aksi takdirde kurlardaki hızlı bir ivmelenme tüm dengeleri alt üst edebilir.

- Açığın finansmanında bir sorun yaşanmaması için de tedbirler alınabilir. En kritik sorun özel sektörün yurtdışından aldığı krediler. Özel sektör yurtdışından daha ucuz borçlanılabildiği için tercih ediyor. O halde yapılması gereken özel sektörün yurtiçine çekilmesi. Bunun için de kredi maliyetlerinin aşağı çekilmesi gerekiyor. Yani karşılık oranları düşürülerek bankacılık sisteminin kredi maliyetleri azaltılırsa şirketler kesimi de yurtdışına gitmek yerine yurtiçindeki bankalardan kredi almayı tercih edebilir. Bu da ödemeler dengesi ve kurlarda

yaşanabilecek bir kriz durumunda en fazla etkilenecek olan şirketler kesimindeki riskin azaltılmasını sağlayacaktır.

- Hükümetin can yakacak tedbirleri (kurlarda düzeltme, harcamalara yönelik vergi artırım ve istihdam vergilerini düşürme yoluyla iç talebi daraltma ve yabancı para kredi maliyetlerini düşürmek) almayı seçim yılından sonraya ertelemek istediği biliniyor. Ancak uluslararası konjoktür Türkiye'nin lehine işlerken (yatırım yapacak sermayenin Türkiye'yi cazip bulması, petrol zengini ülkelerin ellerindeki nakit fazlasını kullanmak istemesi, Ortadoğu'da her an çıkabilecek yeni gerginlikler henüz yaşanmaması, özelleştirilecek kurumların halen bitmemesi) önlemler alması Türkiye'nin ilerleyen dönemlerde rahat nefes almasına neden olacak.